

**EV EKSENLİ ÇALIŞAN KADINLARA YÖNELİK NİTELİKSEL BİR
ARAŞTIRMA: ESKİŞEHİR EL SANATLARI PAZARI ÖRNEĞİ**

**A QUALITATIVE RESEARCH ON HOME-BASED WORKING WOMEN:
THE CASE OF ESKİŞEHİR HANDCRAFT MARKET**

Fatma KOCABAŞ¹, Senem BESLER², Verda CANBEY ÖZGÜLER³

Öz

Ev eksenli çalışma, tüm Dünya’da giderek artan bir çalışma türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür çalışma, hane içi işleri yürütmek ve aile gelirin e katkıda bulunmak amacıyla özellikle kadınlar arasında yaygın olarak görülen ve genellikle “ev” de yürütölen bir çalışma biçimidir. Diğer ölkelerde olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşme bağlamında post-fordist üretim biçiminin yaygınlaşması ve enformelleşme, ev eksenli çalışmayı çeşitlendirmiş ve bu alanda çalışanların sayılarını artırmıştır. Bu bağlamda ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısı ve çalışmaya bakış açılarının değerlendirilerek, çalışma yaşamındaki yerinin ve yaşadıkları sorunların ortaya konulması önemlidir. Bu çalışmada, Eskişehir ili özelinde herhangi bir işverenden bağımsız olarak ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısı, çalışma koşulları ve yaşadığı sorunların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın inceleme alanını el sanatları, boncuk işleme, ev yemekleri yapma gibi alanlarda çalışan ev eksenli çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmada niteliksel araştırma yöntemlerinden tümevarım analizi modelinden yararlanılmıştır. Yapılan araştırmada ev eksenli çalışan kadınların kayıt dışı çalıştıkları, gelirlerinin düşük olduğu, ürünlerini pazarlayabilmeye sorunlar yaşadıkları ve kendilerine yönelik hukuksal düzenlemelerden yoksun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ev Eksenli Çalışma, Esnek Çalışma, Çalışan Kadın*

Abstract

Home-based working is a working type that is becoming more and more common across the world. It is mostly common among women. They engage in home-based working to perform household jobs or contribute to family income. They usually do this at “home”. As post-Fordist production and informalization have risen both in the world and in Turkey as a result of globalization, home-based working has become varied and the number of people engaged in this type of working has increased. In this regard, it is important to evaluate home-based working women’s working perceptions and reveal

¹ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, fkocabas@anadolu.edu.tr

² Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, sbesler@anadolu.edu.tr

³ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü; vcanbey@anadolu.edu.tr

their positions and problems experienced in working life. This study aims to identify the working perceptions, working conditions, and work-related problems of home-based working women, who are not dependent on any employer, in Eskişehir, Turkey. The population of this study consist of home-based working women engaged in handicrafts, beadwork, and cooking homemade food. The following results were obtained in this research; home-based working women are non-registered, have low incomes, have trouble difficulty in marketing their products, and they lack legal arrangements regarding their general working life circumstances in Eskisehir.

Keywords: Home-Based Working, Flexible Working, Working Woman

1. GİRİŞ

Ev eksenli çalışma, evde çalışma türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayi Devrimi öncesinde çalışma ağırlıklı olarak evde, aile bireyleri tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet iken, Sanayi Devrimi ile birlikte fabrika üretiminin ortaya çıkması ile ev dışında “işyerlerinde” yürütülen bir faaliyete dönüşmüş olmakla birlikte ev eksenli çalışma da varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Küreselleşme ile birlikte üretim biçimindeki değişim ve dönüşüme bağlı olarak kadınların işgücüne katılma oranlarında artış yaşanmaya başlamıştır. Ancak kadının çalışma hayatına girişinin yanı sıra genelde cinsiyete dayalı işbölümü anlayışının, özelde ise aile içindeki işbölümünün değişmemesi çalışan kadının eve ilişkin sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 201:45-59). Bu cinsiyetçi işbölümü kadının gelir getirici işlerde çalışıp çalışmamasına göre farklılık göstermemekte, kadının ev içi sorumlulukları devam etmektedir (Erdoğan ve Toksöz, 2013: 7). Ev eksenli çalışma, özellikle çeşitli nedenlerle ev dışında çalışma imkânı bulamayan kadınlar için bir çalışma alanı ve bir gelir elde etme biçimi olmaktadır. Ev eksenli bir çalışma biçimini tercih eden kadınlar hem ev sorumluluklarını yerine getirmekte hem de aile bütçesine katkıda bulunmaktadır. Ev eksenli çalışmada temel belirleyici faktör yoksulluktur. Bunun dışında kadının aile içindeki konumu, statüsü ve sosyal yapı ile buna bağlı geleneksel durum ön plana çıkan diğer faktörler arasında yer almaktadır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde dünyanın birçok gelişmekte olan ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de ev eksenli çalışmanın çoğunlukla kadınlar tarafından yapıldığı görülmüştür. Kadınların evde de olsa çalışmaları ile kazanç elde ettikleri ve aile gelirine katkı sağlamanın yanı sıra toplumsal statülerinde de olumlu bir gelişme yaşadıkları bu araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Nitekim Diyarbakır ve Şanlıurfa’da Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Sosyal Haklar Derneği tarafından 2011 yılında yapılan çalışmada da ev eksenli çalışan kadınların evde olsa çalışmaları ile, kendilerine güvenleri, aile/toplum içindeki statüleri ve üretkenliklerinin arttığı ortaya çıkmıştır (<http://evcad.org/evcad-saha-analiz.pdf>; Aslan, 2016; KEİG, 2013: 15; Türkiye’de Kadın İşgücü Profili, 2014: 20).

Bu çalışmanın temel amacı ev eksenli çalışan kadınların neden bu tür çalışma biçimini tercih ettiklerini ve yaşadıkları sorunları ortaya koymaktır. Bu bağlamda; ilk olarak ev eksenli çalışma kavramına değinilmiş daha sonra ev eksenli çalışmanın özellikleri, ev eksenli çalışmanın türleri ve nedenleri üzerinde durulmuştur. Son olarak da Eskişehir ilinde el sanatları ürünlerini yerel yönetimlerce sağlanan pazar olanaklarıyla gelire dönüştüren kadınlarla derinlemesine görüşmenin yapıldığı bir

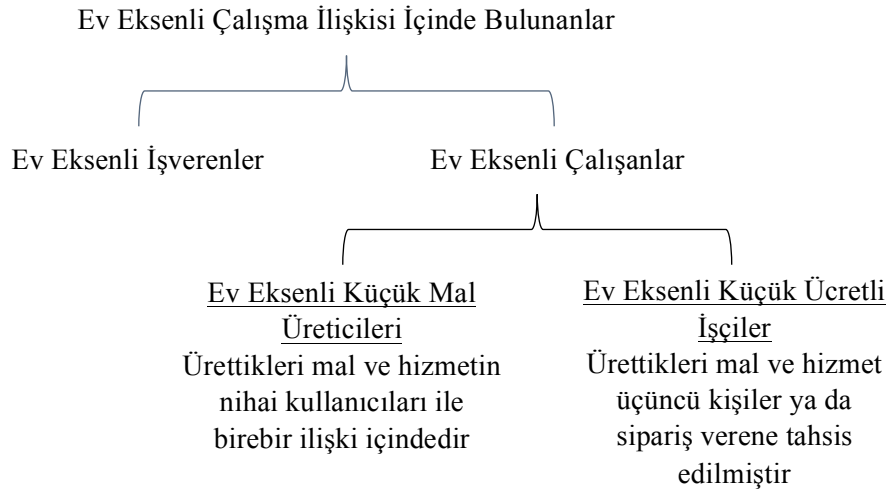
araştırmaya yer verilmiştir. Bu araştırmanın amacı; ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısını, çalışma koşullarını ve yaşadığı sorunları ortaya koymaktır. Bu bağlamda da, ev eksenli çalışan kadınlarla ilgili bilginin artırılarak kadın emeğinin görünür kılınmasına ve sosyal hakların geliştirilmesine katkı sunulması beklenmektedir.

2. EV EKSENLİ ÇALIŞMA KAVRAMI

Evde üretim veya ev eksenli çalışma, bir fabrikada veya klasik anlamda işyerinde değil genellikle çalışanın kendi evinde çeşitli biçimlerde yapılan üretimi ifade etmektedir (Eyrenci ve Bakırcı, 2000:24; Kaya 2016: 1079).

“Ev eksenli çalışma”; evde boncuk işleme, magnet ve oyuncak yapımından bilgi teknolojilerini kullanarak elektronik ortamda yapılan çalışmalara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Literatür incelendiğinde birbirinden çok farklı nedenleri, çalışma koşulları ve getirileri olan bu farklı çalışma türlerinin “evden çalışma” ve “ev eksenli çalışma” biçiminde ayırım içinde ele alındığı görülmektedir. Geleneksel üretimde bulunanlar, “ev eksenli çalışanlar” olarak tanımlanırken modern sektörlerde yeni teknolojileri de kullanarak çalışanlar, “evden çalışanlar” olarak tanımlanmaktadır. Ev eksenli çalışmanın tarihi evden çalışmadan daha eskiye dayanmaktadır. Evden çalışma; uzaktan çalışma, tele çalışma gibi kısmi çalışma türlerini içeren bir kavramdır.

Şekil 1. Evde Eksenli Çalışma

Kaynak: Feldstead ve Jewson, 2000: 16.

Ev eksenli çalışmada, belirleyici unsur işin yapıldığı yer yani evdir. Evde çalışan kişi gerçekleştirdiği üretimi kendi hesabına, taşeronu, işverene ya da fabrika adına yapabilir. Eğer ev eksenli çalışan kişi yaptığı ürünü başkasına da yaptırıyorsa ev eksenli işverenler kategorisine girmektedir. Küçük ölçekli mal ve hizmet üretiminde bulunan ve bu üretimi kendileri ya da üçüncü kişiler aracılığıyla piyasaya sunan kişiler ise ev eksenli çalışanlar kategorisine girmektedir.

3. EV EKSENLİ ÇALIŞMANIN ÖZELLİKLERİ

Ev eksenli çalışma tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, gün geçtikçe yaygınlaşan çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yaşanan ekonomik krizler ve işsizlik bu tür çalışanların sayısını arttırmaktadır. Karakteristik olarak bu tür çalışmada kendi evlerinde üretim yaparak yaptıklarını evde veya pazarda satmak üzere kendi hesabına üretimde bulunmak amaçlanmaktadır. Genellikle sigortasız bir çalışma olan ev eksenli çalışma biçiminde düzenli bir gelir bulunmamakta olup, bu tür çalışanların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Ev eksenli çalışan kadınların yaptıkları işler ev ortamında yapıldıkları için çocuk emeğinin de oldukça yoğun olarak kullanıldığı, özellikle kız çocukları ile bekâr kadınların ev eksenli çalışma sürecinin bir parçası oldukları görülmektedir. Ev eksenli çalışmanın taşıdığı yoğun olumsuz özellikler yanında aile gelirinin düştüğü, işsizliğin yaşandığı ailelerde oldukça önemli bir gelir kaynağı haline gelmektedir. Ev eksenli çalışma üzerine yapılan alan araştırmalarında ve bu çalışmada da, ev eksenli çalışma sisteminin kadınlar üzerinde özgürleştirici bir etkisi olduğu ve çalışarak gelir elde etmenin aile güç ilişkilerinin dönüşümünde önemli bir araç olma potansiyeli taşımakta olduğu görülmüştür. Birçok toplumda, evde yürütülen bir çalışma türü olduğu için ev eksenli çalışan kadınların sayısı işgücü istatistiklerine tam olarak yansıtılmamaktadır.

Ev eksenli çalışanların diğer bir özelliği genellikle çok düşük ücretle sigortasız işlerde çalışan işçiler olmasıdır. Ev eksenli çalışanların çoğunun istihdam statüsü belirsizdir. Ev eksenli çalışanların bir kısmının yasal anlamda kendi hesabına iş gördükleri kabul edilmesine rağmen, esasen büyük çoğunluğu kayıt dışı ve enformel olarak çalışmaktadır (Erdut, 2011: 57).

Ev eksenli çalışmaya konu olan işlere; örgü, dantel, iğne, tığ oyası yapma, yoğurt yapımı, erişte kesme, kilim, halı, battaniye dokumacılığı, elde ya da makinede çorap örme, kuru çiçek boyama, çiçekçilik, kanaviçe işleme, piko, kilim, heybe dikimi, cüzdan örme, kuaförlük, yufka açma, tatlı, pasta, kurabiye hazırlama, salça hazırlama gibi işleri örnek olarak gösterilebiliriz Nitekim Diyarbakır ve Şanlıurfa’da da Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Sosyal Haklar Derneği tarafından 2011 yılında yürütülen bir alan araştırmasında da kadınların ürettikleri ürünlerin Diyarbakır ilinde iğne oyası, yazma, terzilik ve içli köfte iken Şanlıurfa ilinde ev biberi imalatı, biber temizleme ve biber salçası olduğu görülmüştür (Birleşik Metal İş Yayınları, 2003: 19; <http://evcad.org/evcad-saha-analiz.pdf>).

4. EV EKSENLİ ÇALIŞMA TÜRLERİ

Ev eksenli çalışanlar; kendi hesabına çalışma, sipariş üzerine çalışma ve fason çalışma olmak üzere üç grupta incelenebilir.

Bazı ev eksenli çalışanlar, kendi karar verdikleri malzeme ile kendi karar verdikleri ürünleri tasarlayıp kendileri fiyatlar ve satarlar. Bu tür ev eksenli çalışanlar, “kendi hesabına çalışan” diğer bir ifadeyle “bağımsız çalışandır.” Kendi hesabına çalışmada; yiyecek, giyecek, dokuma, nakış, dantel gibi, ürünlerin tasarlanıp üretilmesi ve pazarda satılması söz konusudur. Burada kendi hesabına çalışanlar, kendi belirledikleri malzemelerle kendilerince belirledikleri şekilde ürünlerini satarlar. Örneğin, nakış, dokuma gibi geleneksel el işleri, hediyelik ve çeyizlik eşyalar satılmaktadır.

“Sipariş üzerine çalışmada” çevreden alınan dantel, dikiş, mantı, makarna, sarma, dolma gibi ürünlerin yapılıp müşteriye teslim edilmesi söz konusudur. Sipariş üzerine çalışanlar; sipariş verenin istekleri dikkate alınarak üretim yapılmaktadır. Çeyizlik eşyalar veya evde yapılan dikim işleri bu tür ev eksenli çalışmaya örnek olarak verilebilir.

“Fason çalışanlar”, aldıkları işi, işi verenin istediği zaman ve nitelikte üretirler. Fason çalışmada genellikle fabrikalardan ve işverenden araçlar vasıtasıyla alınan pul/boncuk işleme, dantel gibi işler yapılır. Bu tür işlerde genellikle parça başı ücretlendirme söz konusudur (BMİY, 2003, s.16).

5. EV EKSENLİ ÇALIŞMANIN NEDENLERİ

Ev eksenli çalışma kapsamında erkek çalışanlar da olmakla birlikte çoğunlukla bu çalışma türü kadınlara has bir çalışma türü olarak algılanmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, eğitimi ve niteliği işgücü piyasalarında ücretli çalışma ilişkisi içinde bulunmaya uygun olmayan kadınların ev eksenli çalışmayı tercih etmeleridir. Nitekim Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) raporunda da eğitim ve vasıf düzeylerinin düşüklüğünün kadınları ev eksenli çalışmaya yönlendirdiği vurgulanmaktadır (Aslan, 2016: 71).

Kendi hesabına, fason ya da sipariş üzerine dantel, boncuk işleme, mantı yapımı gibi işler yüksek getirili işler olmamasına rağmen, bu tür çalışanlar aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla ve özellikle çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak için çalışmaktadırlar. Hanenin düşük gelir düzeyi kadını ev eksenli çalışmaya yöneltmektedir (Bergan, 2009: 220; Aslan, 2016: 71).

Ev eksenli çalışma, kadınlar bakımından hem yaşlı ve çocukların bakımı gibi sorumlulukları yerine getirme hem de aile bütçesine katkı sağlayabilme bakımından bir avantaj olarak görülmektedir. Ayrıca ev dışı çalışma, kadınlara ek maliyetler de yüklediğinden tercih edilmemekte, ev eksenli çalışma tercih edilmektedir. Kaldı ki ev eksenli çalışmayı toplumsal cinsiyetçi bakış açısıyla kadını evde tutan ve işgücü piyasalarında (dışarıda) çalışmasına izin vermeyen eşleri nedeniyle tercih eden kadınların sayısı da oldukça fazladır.

Aynı zamanda ev eksenli çalışan kadınlar, bu tür çalışmayı çalışma saatlerini kendilerine göre düzenledikleri için ve çocuklarına daha fazla zaman ayırabildikleri için tercih etmektedirler. Hem çocuklarına bakıp hem de gelir sağlamak zorundadırlar. KSGM raporuna göre ev eksenli çalışmayı tercih eden kadınlar için önde gelen nedenlerden biri çocuk bakım hizmetlerinin yetersizliğidir. Çocuğun bırakılacak bir yerinin olmaması veya bu hizmetin pahalı olması da kadının ev eksenli çalışmayı tercih etmesinin nedenleri arasında gösterilebilir (Özer ve Biçerli, 2003-2004:67; Toksöz, 2013: 292).

Kadının dışarıda çalışmasına izin vermeyen toplumsal baskılardan dolayı da evde çalışma kadınlar tarafından tercih edilen bir çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dışarıda çalışmayı tercih eden kadınlar da çalışma yaşamı içinde erkek çalışanlara oranla daha fazla ayrımcılığa maruz kalmakta, farklı biçimlerde mobbing ile karşılaşabilmektedirler. Özellikle ev eksenli çalışmayı tercih eden düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip kadınların, işgücü piyasalarında çalışabilecekleri işler kendilerine yüksek gelir ve statü sağlayan işler olmadığından kadınlar “evi” tercih etmektedirler. Evde çalışarak da üretim içinde bulunmak ve bu sayede gelir ve saygınlık kazanmalarından dolayı da bu tür çalışmayı tercih etmektedirler.

6. TÜRKİYE'DE EV EKSENLİ ÇALIŞMA

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de diğer güvencesiz çalışma biçimleri ve bu arada ev eksenli çalışma yaygınlaşmaktadır. Türkiye'de kadınlar büyük ölçüde ücretli istihdam biçiminde gerçekleşen çalışma yaşamının dışında kalmaktadırlar (Toksöz, 2007: 66).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, evde çalışanların büyük bir bölümü kadındır. İşyeri durumuna göre istihdam edilenler tablosunda işyerini ev olarak belirten 15 yaş üstü nüfus Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1. Türkiye'de Evde Çalışanlar (15+ Nüfus, Bin Kişi)

Yıllar	Kadın		Erkek	
	Ev	Toplam	Ev	Toplam
2004	220	5047	27	14585
2005	253	5108	23	14958
2006	242	5258	22	15165
2007	215	5356	21	15382
2008	216	5595	17	15598
2009	318	5871	26	15406
2010	393	6425	20	16170
2011	412	6973	33	17137
2012	434	7309	36	17512
2013	517	7641	32	17884
2014	509	7689	55	18244

Kaynak: Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2014

Tablo 1'de görüldüğü gibi evde çalışanların kadınlar, erkeklere göre daha fazladır. 2004 yılından 2014 yılına kadar geçen zaman içinde evde çalışan kadınların sayısında da önemli bir artış yaşanmıştır.

Türkiye'de kadınların ev dışında çalışmalarının önündeki en belirgin engellerden birisi cinsiyete dayalı işbölümüdür. Cinsiyete dayalı işbölümüne bağlı olarak kadın istihdamına karşı gelişen iki engel daha vardır. Birincisi, çalışan kadınlar ev işlerindeki sorumlulukları da taşımaya devam ettiklerinden ağır bir iş yükü ile karşılaşmaktadırlar. Maddi zorunluluk olmadığı sürece çalışmayı kendileri tercih etmemektedirler. İkincisi, toplumsal çevrenin yarattığı baskı sonucunda kadının çalışma hayatında yer almasını uygun bulmayan aile bireylerinin kadınların ev dışına çıkmalarına izin vermemeleridir (İlkkaracan, 1998: 288).

TÜİK tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen Aile Yapısı Araştırması verilerine göre kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu görüşü en yaygın görüştür. Asıl ilginç olanı da bu görüşe kadın ve erkekler neredeyse eşit ölçüde katılmaktadırlar. Tablo 2'de kadının çalışması hakkındaki düşünceler yer almaktadır.

Tablo 2. Kadının Çalışması Hakkındaki Düşünceler, 2006

Düşünceler	%	
	Kadın	Erkek
Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	64,7	60,7
Gelenek göreneklerimize aykırı	14,1	12,0
Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir	9,5	16,5
Çalışan kadının çocukları mağdur olur	7,8	7,0
Ücretli bir işte çalışmak kadını yıpratır	2,5	2,0
Diğer	1,4	1,8
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=41, (Erişim Tarihi: 29.06.2012).⁴

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere çocuk bakımı, yaşlı bakımı gibi ev sorumlulukları kadının asli görevi olarak ele alınmaktadır. Kadınların sözü edilen bu sorumlulukları nedeniyle evde de ikinci bir çalışma günü harcadıkları söylenebilir (Süral, 2003: 11).

7. ARAŞTIRMA

7.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısını, çalışma koşullarını ve yaşadığı sorunları ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

Alt araştırma sorusu 1: Ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısı nedir?

Alt araştırma sorusu 2: Ev eksenli çalışan kadınların çalışma koşulları nasıldır?

Alt araştırma sorusu 3: Ev eksenli çalışan kadınların yaşadığı sorunlar nelerdir?

7.2. Araştırmanın Önemi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ev eksenli çalışan kadınların sayısı artmakta ve onların çalışma yaşamındaki yeri ve önemi incelenmesi gereken önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma sonucunda; ev eksenli çalışan kadınlar ile ilgili bilginin artırılarak, kadınların emeğinin görünür kılınmasına ve sosyal haklarının geliştirilmesine katkı sunulacağı umulmaktadır. Ev eksenli çalışan kadınların gerçekleştirdikleri işler, yaptıkları işlerden elde ettikleri gelir, işe ilişkin yaşanan başlıca sorun alanları, yaptıkları işe bakış açıları ve eğilimleri ortaya konularak ev eksenli çalışan kadınlara olan duyarlılığın artırılmasına ve kamu politikalarının geliştirilmesine ciddi düzeylerde ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılacak

⁴ Kadınların çalışmasının uygun bulunmama nedenlerine ilişkin olarak yapılan en son çalışma 2006 tarihliidir.

karşılaştırmaların konu ile ilgili literatüre oldukça özgün ve önemli bir katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

7.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma incelenirken aşağıdaki sınırlılıkların dikkate alınması gereklidir.

- Birden fazla veri toplama yönteminden yararlanılamaması,
- Ses kaydının, görüşülen kişilerin gerçek düşüncelerini engellemiş olabilmesi,
- Katılımcı sayısının düşük olması.

7.4. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmanın modeli, niteliksel araştırma yöntemlerinden görüşmeye dayalı tümevarım analizi modelidir. Model, araştırma kapsamında kendileriyle görüşülen kişilerin gerçek düşüncelerinin derinlemesine irdelenmesine olanak vermiştir. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla veri toplanmıştır. Görüşme sorularının hazırlanması için literatür okumaları yapılmış ve bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu doğrultuda görüşme sorularının 1. taslağı oluşturulmuş ve alanda uzman iki kişinin değerlendirilmesine sunulmuştur. Alınan öneriler sonrasında soruların sayısı azaltılarak ve sorular daha açık uçlu hale getirilerek pilot görüşmede kullanılacak olan soru formunun 2. taslağı oluşturulmuştur. Araştırmacılar pilot görüşme sonrasında bazı soruların görüşmeciyi zorladığını, bazı soruların tekrar olduğunu ve bazı konularda ek sorulara ihtiyaç olduğunu anlamıştır. Bu eksiklikler fark edildikten sonra araştırmacılar arasında bir değerlendirme toplantısı düzenlenmiş ve sorular üzerinde hep birlikte tartışma sağlanmıştır. Daha sonra araştırmacılar tarafından görüşme formuna son hali verilmiştir.

Görüşme sırasında kimlik ve konu bilgilerine dönük olmak üzere iki bölümden oluşan sorular hazırlanmıştır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin, sigorta ve gelir düzeylerinin saptanmasına ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, ev eksenli çalışan kadınların çalışma algısını, çalışma koşullarını ve yaşadıkları sorunları derinden sorgulamaya yönelik toplam 31 soru yer almaktadır. Görüşmeler kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve daha sonra transkript edilerek analiz edilmiştir. Analiz seviyesi bireyseldir.

7.5. Görüşmecilerin Seçilmesi ve Randevuların Alınması Süreci

Katılımcılarının seçiminde amaçlı örneklem yöntemi benimsenmiştir. Amaca yönelik, bilgi yönünden zengin durum ve kişilerin seçilmesi ve konunun derinlemesine incelenmesi nitel araştırmalarda sıkça rastlanan örneklem yöntemidir (Hays ve Singh, 2012: 8; Patton, 2002: 243). Nitel araştırmanın doğası gereği, herkesle görüşme yapmak her şeyi gözlemleyebilmek mümkün değildir. Derinlemesine bilgi alınabilecek kişileri, olayları ve zamanları seçmekte fayda vardır.

Eskişehir ilinde araştırma amacına uygun bir şekilde evde çalışan 6 kadın ile görüşme yapılmıştır. Nitel araştırmalarda amaç derinlemesine bilgi toplamak olduğundan çok fazla kişiyle görüşmek yerine daha

derinlemesine bilgi almak ve inandırıcılığı da artırmak için katılımcılara eğer gerek duyulursa 2. görüşme için uygun olup olmadıkları sorulmuştur.

Katılımcılardan görüşme randevuları alınarak, görüşmeler 7-25 Nisan 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tablo 1’de, her bir katılımcı için ayrılan kaset numarası, görüşme tarihi, görüşmenin yapıldığı yer yer almaktadır. Kendisiyle görüşülecek katılımcıya, verilerin kayıt edilmesi sırasında bir eksiklik olmaması ve görüşmenin akışının bozulmaması için, görüşmenin teybe kayıt edileceği belirtilmiştir. Bu kayıtların ve dökümlerin güvenilirlik çalışması yapacak olan uzmanların dışında hiç kimse tarafından dinlenmesinin ya da okunmasının mümkün olmayacağı da bir kez daha ifade edilmiştir.

Tablo 3. Görüşme Takvimi

İsim	Tarih	Görüşmenin Yapıldığı Mekân	Kaset No
Serpil Hanım	06.04.2016	El sanatları pazarı	I
Selma Hanım	14.04.2016	El sanatları pazarı	II
Sülfiye Hanım	15.04.2016	El sanatları pazarı	III
Halime Hanım	28.04.2016	El sanatları pazarı	IV
Hatice Hanım	29.04.2016	El sanatları pazarı	V
Nevin Hanım	11.04.2016	El sanatları pazarı	VI

Demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların yaş ortalaması 45’dir. Katılımcıların eğitim düzeyleri, lise ve altı eğitim şeklinde dağılmaktadır. Katılımcıların biri dışında diğerlerinin sigortası bulunmamaktadır. Gelir düzeyleri ise orta ve ortanın altındadır.

7.6. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi yöntemi seçilmiştir. Katılımcılara önceden oluşturulan soru formu doğrultusunda 31 adet soru sorulmuş, görüşme katılımcılarının onayıyla ses kaydına alınmış ve daha sonra yazılı doküman haline getirilmiştir. Yapılan analizler sözü edilen kayıtlardan hareketle oluşturulmuştur.

Her bir katılımcı ile en az 30 dk. süren görüşmeler yapılmıştır. Dökümü yapılan tüm verilerin, alandan bir uzman yardımıyla doğruluğunun kontrolü yapılmıştır. Kontrollerden sonra, dökümlerin eksiksiz olduğuna karar verilmiştir. Veriler, araştırmacılar ve alandan uzman farklı bir kişi tarafından da kodlanarak organize edilmiş ve daha sonra karşılaştırılmıştır. Aynı kodlamalar bir araya getirilerek sınıflandırılmış ve araştırmamızın alt amaçları doğrultusunda temalara ayrılmıştır. Belirli kodlar, belirli temalar altında kategorize edilmiştir. Tüm veriler bir kez daha baştan okunarak temalar ve alt temaların kontrolü yapılmıştır. Yine güvenilirlik çalışması için, alandan bir uzmandan da (araştırmacıların dışındaki) rastgele birbirinden bağımsız olarak tema ve alt temaları oluşturmaları istenmiş, görüş birliğine varılan temalar kabul edilmiş, görüş ayrılığı olan temalar ise üzerinde tartışılarak yeniden gözden geçirilmiştir. Karşılaştırmalar doğrultusunda ortak bir görüşe varılarak geçerlilik ve güvenilirliği

sağlanmıştır Toplam 6 tema oluşturulmuştur. Bu aşamalar sonucunda veri analizi tamamlanmış ve bulgulara ulaşılmıştır. Tablo 4’ te tema ve alt temaları bulabilirsiniz.

Tablo 4. Tema ve Alt Temalar

Çalışma Algısı	Kendini çalışan görme Evde çalışma nedeni Çalışma isteği Dışarıda çalışma isteği İş tatmini İş memnuniyeti
İşin Niteliği ve Çalışma Koşulları	Yaptığı iş Araç gereç kullanımı Çalışma süresi Zaman baskısı İş eğitimi Aile üyeleri yardımı
İş Alma ve Verme Süreci	İşi alma süreci İşi verme süreci Dayanışma Pazarlık süreci
Gelir	Gelir elde etme Gelir kullanımı
Yaşanan Sorunlar	İşte sorunlar Yaptırım
Beklentiler	Gelecek beklentileri

8. BULGULAR

Çalışmamızın bulguları oluşturulan temalar (çalışma algısı, işin niteliği ve çalışma koşulları, iş alma ve verme süreci, gelir, yaşanan sorunlar, beklentiler) doğrultusunda verilmiştir.

8.1. Çalışma Algısı

Çalışma algısı teması altında 6 alt temaya ulaşılmıştır. Bunlar; kendini çalışan görme, evde çalışma nedeni, çalışma isteği, dışarıda çalışma isteği, iş tatmini ve iş memnuniyetidir.

8.1.1. Kendini Çalışan Görme

Kendini çalışan olarak görme konusunda, kadınların neredeyse tamamı olumlu bir görüşe sahiptir. Diğer bir ifadeyle, üretime katkıda bulduklarından dolayı kendilerini çalışan olarak

görmektedirler. Bu bağlamda, toplumda saygı gördüklerini ve birey olarak aile içindeki kararlara katılabildiklerini, yaptıkları işten memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir.

Serpil Hanım: “Kendimi çalışan olarak görüyorum, üretiyorum. Ben çalışmayı seviyorum, yaptığım işten memnunum, ben ürettiğime inanıyorum, daha güçlü olduğuma da inanıyorum”.

8.1.2. Evde Çalışma Nedeni

Ülkemizde sosyal politikalar yaygın ve ulaşılabilir olmadığından, kadınların meslek eğitimine ulaşması zor olduğundan ve kadının dışarıda çalışmasına izin vermeyen, çocuğa ve yaşlıya evde bakılmasını kadının görevi olarak kabul eden bir toplum anlayışından dolayı, evden çalışma biçimi özellikle kadınlar için tercih edilen bir çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim yaptığımız çalışmada da kadınların ev eksenli çalışmayı tercih etme nedeni olarak, büyük oranda dışarıda çalışmasına **izin vermeyen eş** karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda görüşmecilerden birsinin ifadesi dikkat çekicidir ve bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

Selma Hanım: “Bekârken çalıştım, evlendikten sonra eşim izin vermedi. Çocuğum oldu, bakanım olmadığı için, oğlumla ilgilenmek zorunda kaldım. Şu anda 14 yaşında, yani biraz daha tabi anneye düşkün, evde de hep anne olduğu için biraz bu sıkıntım var. Oğlum mesela hani tek olduğu için sıkıntısı var. Yalnız başına e beni de görmediği için biraz daha böyle bir tavırlarda, yani gidiyorum eve, mecburen onunla ilgilenmeden önce yemeği yapmam lazım, evi toparlamam lazım çünkü oğlum çok dağınık bir çocuk olduğu için, mecburen evde de çalışıyoruz ister istemez. Yemeğimi yapıyorum, ondan sonra babamız gelmezse biraz oğlumla ilgilenmeye çalışıyorum, ilgileniyorum. Hani kendi çabamda uğraşıyorum işte yani onun dersiyle uğraşmasam da hani genel olarak okulda ne yaptığını öğrenmek tarzında biraz öyle vakit geçirmeye çalışıyorum”.

Kadınların **ev işlerine de zaman ayırabilmeleri** ev eksenli çalışmayı tercih etmelerinin diğer bir nedenidir. Nitekim yaptığımız çalışmada da bu tür çalışmayı tercih eden kadınların büyük kısmı ev işlerine zaman ayırabildiklerini ve çocuklarıyla daha fazla ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yaptığımız kadınlardan Serpil Hanım, “Çünkü yani yemeğimi yapabiliyorum, işte çalışabiliyorum her işimi yapabiliyorum, sıkıntı olmuyor ama tabi dışarıda çalışmış olsaydım, bazı kurallarım, bazı saatleri olacaktı, evde daha rahatım bence” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Sülfiye Hanım, belli bir çalışma saatinin olmamasının, istediği zaman çalışabilmesinin, kendisine, eşine ve oğluna daha çok zaman ayırabilmesinin bu tür çalışmayı tercih etmesinde önemli faktörler olduğunu söylemiştir. Görüşme yapılan Selma Hanım da, ev eksenli çalışmayı çocuğuyla yeteri kadar vakit geçirmek için tercih ettiğini ifade etmiştir: “Bekârken çalıştım, evlendikten sonra eşim izin vermedi. Çocuğum oldu, bakanım olmadığı için, oğlumla yani geçirmek zorunda kaldım. Şuanda 14 yaşında, yani biraz daha tabi anneye düşkün, evde de hep anne olduğu için biraz bu sıkıntım var. Oğlum mesela hani tek olduğu için sıkıntısı var.... Yemeğimi yapıyorum, ondan sonra babamız gelmezse biraz oğlumla ilgilenmeye çalışıyorum, ilgileniyorum. Hani kendi çabamda uğraşıyorum işte yani onun dersiyle uğraşmasam da hani genel olarak okulda ne yaptığını ya da bir oynama tarzında biraz öyle vakit geçirmeye çalışıyorum”.

Kadınların evde çalışmasının bir diğer nedeni, **çalışma ortamından** kaynaklanmaktadır. Özgürce hareket etmeye olanak sağlaması nedeniyle de bu tür çalışmayı tercih eden kadınlar çoğunluktadır. Nitekim yaptığımız çalışmada da görüşme yapılan kadınlardan birisinin ifade ettikleri bu düşüncemizi destekler niteliktedir.

Selma Hanım: *“Bayanları çok etkiliyor erkekler, yani konuşmalarıyla, küfürleriyle. Ortam bozuk olduğu yerde çok etkileniyorsun, artık okumadığım için de zaten belli bir yere gelemediğim için... Ha ne oluyor, fabrikalarda çalışmak zorundasın. O zaman bıraktım, eşim zaten kabul etmiyordu. Ben çalışıyorum diye evlendim. Hani zaten böyle tanıştık seninle, böyle istedin beni diye zorladım. Ama böyle de olunca, her iki taraftan da baskı olunca... Evden baskı, işten de böyle sıkıntılar görünce bıraktım o zaman, ha buna yeni başladığım zaman yine eşimle ben çok sorunlar yaşadım. Ben 6-7 senedir bu işi yapıyorum. O zaman sobalıydı evimiz, eşim elimdeki işleri atar çöpe, sobaya... yapmayacaksın. Hakkı diyordum hani nerde benim işlerim, bilmiyorum bak oraya, buraya bakıyorum sobanın içinde ya da çöpte. Sonra hani para kazanmaya başlayınca ya da alıştığı... o da alıştı. Bilmiyorum hani baktı gördü hani bırakmıyorum işi...”*

Görüşme yaptığımız Serpil Hanım ise evde çalışmasını nedeni olarak yaş faktörünü vurgulamıştır. Belli bir yaşa geldikten sonra tabii ki de dışarıda çalışmanın zor olduğunu ve çoğu işverenin artık genç çalışan aradığını ifade etmiş, kendisi gibi 50 yaşında olan bir insana iş verilmediğini söylemiştir.

Bu tür çalışmanın tercih edilmesindeki bir diğer neden ev eksenli çalışmanın kişilerin **kendine olan güvenini arttıracığı** düşüncesidir. Görüşme yapılan katılımcılardan Sülfiye Hanım, kendisine zaten güven duyduğunu ama bu tür çalışmanın da daha da katkısı olduğunu ve artık hem evde hem de toplumda söz sahibi olduğunu ifade etmiştir. Serpil Hanım da, kendine güven geldiğini ve daha da ilerleyeceği yönünde umutlu olduğunu ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise ev eksenli çalışma sayesinde toplumda saygı gördüğünü ve bu nedenle bu tür çalışmayı tercih ettiğini söylemiştir.

Ev eksenli çalışan kadınların çoğunluğu, bu **işi severek** yaptıklarından ve bir şey üretmenin kendilerini memnun etmesinden dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan katılımcılardan Selma Hanım, şu şekilde bir ifade kullanmıştır. *“Bu işi çok sevdiğim için. Bir şeyler çıkartmayı, kendime özgü hani tasarımıda bulunmayı seviyorum bana ait istiyorlar hani şey yapıyorlar, onun için de memnunum yani. Artı dediğim gibi bu bana böyle bir şey gibi geliyor hani psikoloğa gidinceye kadar, bunu yapmak daha bir hoşuma gidiyor. Yine Selma Hanım şu ifadeyi kullanmıştır. “İster istemez evde yatıp duruncaya kadar ev eksenli çalışmanın kendisini mutlu ettiğini söylemiştir.*

Ev masraflarına ortak olmak amacıyla da bu tür çalışma tercih edilmektedir. Nitekim bu tür çalışmayı tercih eden bir katılımcı olan Selma Hanımla yaptığımız görüşmenin sonucunda, istediği kıyafeti giyip özgürce çalışabildiğini ve oğlunun okul masraflarını kendi çabasına göre de olsa karşılamaya çalıştığını ve istediği şeyi özgürce alabilmenin mutluluğunu yaşadığını ifade etmiştir. Bir başka katılımcı olan Nevin Hanım ise, artık kararlara rahatça katılabildiğini ve bir şey alınacaksa ya da bir yere gidilecekse onun da fikrinin sorulduğunu da ifade etmiştir. Görüşme yaptığımız Sülfiye Hanım,

yaptıklarını çevresine satarak ekonomik anlamda katkı sağladığı için çok fazla keyif aldığını söylemiştir.

Sülfiye Hanım: “Yani üretmek güzel bir şey bir kere. Ürettiğinizi birilerine satmak da güzel, hem ondan para kazanıyorsunuz, hem zevkle yaptığınız bir işiniz var e mutlu oluyorsunuz onları ürettiğiniz zaman yani her açıdan güzel bence”.

Selma Hanım ise, ailesine maddi yönden destek olabildiği gibi çevresine de, ablasına da hem maddi hem de manevi yönden destek olabildiğini ifade etmiştir. Hatta psikolojik yönden rahatsız olan ablasını bu tür çalışmaya sevk ederek onun bir şey yapma isteği kazanmasına ve hayata tutunmasına da neden olduğunu söylemiştir.

Halime Hanım: “Tabi aileme ekonomik anlamda katkıda bulunuyorum ve saygı görüyorum”.

Katılımcıların çoğunluğu, **dışarıda çalışmanın yoğun ve yorucu olmasından** dolayı ev eksenli çalışmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ev eksenli çalışmayı tercih nedeni olarak yaptığımız görüşmede katılımcılardan Sülfiye Hanım, daha önce dışarıda çalıştığını ama onun stresli olmasından dolayı ev eksenli çalışmayı tercih ettiğini ifade etmiştir.

Hatice Hanım, “Çünkü kadın evde de çalışıyor. Ben şuan evdeki sorumluluklarımı da yerine getiriyorum. Ayıryeten geliyorum buradaki iş ortamında... Çalışma ortamında daha zor oluyor bu. Şuan ben evdeyim mesela daha rahat. Ne oluyor? 10:00’a kadar evimin işini belki hallediyorum, 10:00’dan sonra geliyorum standıma satışımı yapıyorum. Dönüyorum, akşam yemeğimi yapacak vaktim kalıyor. Ama çalışma ortamında böyle değil. Hele hele özel sektörde... Mesailer oluyor, sorumluluklarımız ona göre, saatler uzun, günler daha yoğun oluyor. O yüzden tabi ki evde çalışmak daha iyi bizim için”.

8.1.3. Çalışma İsteği

Ev eksenli çalışan kadınlarla yapılan görüşmeler neticesinde kadınların genelde boş durmak istemedikleri için çalışma isteğine sahip oldukları görülmüştür.

Selma Hanım: “ister istemez evde yatıp duruncaya kadar çalışmak, aileme maddi yönden destek olmak beni mutlu ediyor ister istemez”.

Serpil Hanım: “Ben boş durmayı sevmiyorum, bu benim için çok güzel bir iş, meşgale bilmiyorum boş geçmiyor zamanım, ben mutluyum böyle. Ben çalışmayı seviyorum, yaptığım işten memnunum, ben ürettiğime inanıyorum, daha güçlü olduğuma da inanıyorum”.

Sülfiye Hanım ise, maddi olanakları yeterli olsa bile çalışacağını ifade etmiştir. Aynı şekilde Halime Hanım da maddi olanakları yeterli olsa bile çalışacağını ve çalışmanın toplumda kendisine saygınlık kazandırdığını dile getirmiştir. Hatice Hanım ve Nevin Hanımın da görüşü de yukarıdaki katılımcılarla aynı yöndedir.

8.1.4. Dışarıda Çalışma İsteği

Görüşme yaptığımız kadınların büyük çoğunluğu, evde çalışmayı daha rahat ve avantajlı olmasından dolayı dışarıda çalışmaya göre tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle de dışarıda çalışma konusunda çok istekli olmadıklarını söylemişlerdir. Bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

Serpil Hanım: *“Evet, evde çalışmayı tercih ederim tabi, daha rahat, çünkü yani belli bir yerde çalışmaktansa evde çalışmak benim için daha avantajlı”.*

Halime Hanım: *“Pişmanlıklarım var. Ama bir de bizim evde hiç iznimiz yok. Gece gündüz çalışıyoruz ev hanımı olarak. El işi yapıyorsan, bir yemeğini, süpürgeyi, her şeyini yapmak zorundasın. Ama dışarıda çalışan, kapatıyor kapısını gidiyor, akşam geliyor, hafta sonunda yapıyor işini mesela. Şu yönden dışarıda çalışmayı tercih ederdim, sigortam olurdu, onları hiç düşünmedim, emekliliğim olması açısından tabi ki çalışsam daha iyi diye...”*

Selma Hanım: *“Ev eksenli çalışmada devam etmek istiyorum ama sigorta da çok önemli, şu anda sigortam yok ama belki ileride yaptırabilirim”.*

Nevin Hanım: *“Çünkü bu nereye kadar oluyor ki yani el emeğinin hakkı ödenmez ama hakkı da verilmiyor, onu düşünüyorum kendi kendime, çünkü mesela bir işe gidiyorsun günlük 50 TL ise 50 TL'yi alıyorsun ama el emeği öyle değil, bir günde bitmeyen işler oluyor o yüzden”.*

8.1.5. İş Tatmini

İş tatminine yönelik olarak ev eksenli çalışan kadınlarla yaptığımız görüşme neticesinde genelde yaptıkları işten memnun olduklarını, severek yaptıklarını, boş duracaklarına çalışmanın kendilerini mutlu ettiğini, bir şey ürettiklerini ve böylece daha güçlü olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda gelir yönünden de ev eksenli çalışmanın kendilerini tatmin ettiğini söylemişlerdir.

Serpil Hanım, *“Ben çalışmayı seviyorum, yaptığım işten memnunum, ben ürettiğime inanıyorum, daha güçlü olduğuma da inanıyorum. Aileme maddi yönden çok destek oluyorum”.* Bu iş gelir yönünden de beni tatmin etmekte”.

Halime Hanım: *“Evet, çok memnunum hem de, inşallah Allah elime koluma... Biraz kollarımla problemim, ayaklarımla problemim başladı, onun için dua ediyorum. İnşallah elim ayağım sağlıklı kalır, bende bu işi yaparım”.*

8.1.6. İş Memnuniyeti

Ev eksenli çalışan kadınların büyük kısmı, kendilerine güven gelmesi nedeniyle bu işten memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Zamanını iyi değerlendirdiklerini ve böylece boş durmak yerine çalışmanın kendilerini daha mutlu ettiğini, ürettiklerine inandıklarını ve bu sayede daha güçlü olduklarını bu nedenle de yaptıkları işten büyük memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir.

Görüşme yaptığımız katılımcılardan Serpil Hanım şu ifadeyi kullanmıştır: *“Ben boş durmayı sevmiyorum, bu benim için çok güzel bir iş, meşgale bilmiyorum boş geçmiyor zamanım, ben mutluyum böyle. Ben çalışmayı seviyorum, yaptığım işten memnunum, ben ürettiğime inanıyorum, daha güçlü olduğuma da inanıyorum”*

Selma Hanım: *“Bu işimde devam etmek isterdim ama sigorta tabii çok önemli, bilmiyorum sonunda da belki yaptırabilirim sigorta diye düşünüyorum, şu anda yok ama...”*

Halime Hanım: *“Yani işin ekonomik kısmı daha güzel oluyor. Ekonomik anlamda bana katkı sağladığı için bu işten keyif alarak yapıyorum”.*

8.2. İşin Niteliği ve Çalışma Koşulları

İkinci tamamımız olan işin niteliği ve çalışma koşulları adı altında 6 alt temaya yer verilmiştir. Bu alt temalar şunlardır: Yaptığı iş, araç/gereç kullanımı, çalışma süresi, zaman baskısı, iş eğitimi ve aile üyeleri yardımı.

8.2.1. Yaptığı İş

Ev ekstenli kadınlarla yaptığımız görüşmeler neticesinde katılımcıların kokulu butik sabunu, kokulu butik taş, magnet, nikâh şekeri, bebek şekeri, hediyelik eşya, otantik takı, örgü takı, el sanatları, küçük minyatür eşyalar, sepet, evde kullanılabilecek süs eşyaları, keçeden hediyelik eşyalar, el örgüsü ürünler (oyuncak, bebek, patik, elbise, battaniye, şal, hırka, yelek, yazma oyası) gibi işler yaptıkları görülmüştür.

Serpil Hanım: *“Kokulu butik sabun yapıyorum, kokulu butik taş yapıyorum, bunları işte magnetler halinde, bebek mevlitlerinde, nikâhlarda şeker ve hediyelik eşyalar yapıyorum, bu kadar yaptığım iş. Ben 4-5 yıldır yapıyorum. Ama bu kokulu sabunu 1 buçuk yıldır yapıyorum, daha önce hazır magnetler yapıyordum işte alıp İstanbul’dan, onları lavantayla tülle yapıyordum, nikâh şekeri, bebek şekeri olarak, bunu 1 buçuk senedir yapıyorum.”*

Selma Hanım: *“Benim şuan ki takı üzerine, evde takı yapıyorum. Otantik takı, kendim tasarlıyorum. Burada da işte belediyemizin verdiği bir dükkân, gönüllü olarak burada duruyoruz, haftada bir gün. Şimdi belediyeden iş aldık onun çabası var, sıkıntısı var. Biraz onunla ilgileniyoruz. Kendim tasarlıyorum. Ben kendim. Yani küçüklükten beri hem örgü hem takı benim... Boncuk benim için çok şeydir. 3-5 yaşında öyle dermişim hani “bir evim olsun her yerini dantel yapacağım” dermişim ki annem öldükten sonra, bir sene içinde ben çeyizimi bitirdim. Şimdi o örgülerin hani şeye, içimdeki yansımasını dışarıya vuruyorum ister istemez. Boncuklarla hani aparatlarla yeniden... Hani dantel olarak değil ama bu sefer takıya döndürdüm. Çok da mutluyum”.*

Sülfiye Hanım: *“El sanatları olarak küçük minyatür eşyalar yapıyorum ben, evde kullanılabilecek süs eşyaları, küçük böyle hediyelik eşyalar yapıyorum Neyle çalışıyorum... Değişik materyallerim var. E mesela kumaşla çalıştıklarım var, keçeyle çalıştıklarım var. E nasıl diyeyim bir toz var, kokulu toz... Kokulu taş diye de geçen bir ürünüm var, kalıplarım var, onu kalıplara dökerek değişik şeyler çıkartıyorum.”*

Halime Hanım: *“E şimdi yaptığım birçok iş var. Ben önce terzi olarak çalışıyordum, dikiş dikiyordum dışarıya ama o biraz bana stres yaptığı için şu an keçe ile ilgili çalışmalar yapıyorum evde. Onları çevreme satıyorum. Anladığım çok fazla iş var ama yoğun olarak keçe üzerine çalışıyorum. Yani şimdi üretim için, benim keçe üzerine yaptığım şeyler el emeği, onlara makine yok, her şeyini elimde*

üretiyorum yani. E şal yapıyorum mesela dövme keçe üzerine, dövme keçeyle model koyuyorum, bunlar elle yapılan şey, her şeyiyle. Ha makineyle de mesela ne dersiniz, bir dikiş işlem mi oldu, dikiş işlemi tabi dikiş makinesiyle hallediyorum, dikiş işlem varsa şayet. Şal yapıyorum zaten ama bu dediğim farkı bir yöntem. Öbürlerini iğne ile yapıyorsunuz, bu tamamen el yardımıyla ıslatarak, el yardımıyla ve oklavayla yuvarlayarak”.

Hatice Hanım: “*E el örgüsüyle oyuncakları tasarlıyorum diyeyim. Farklı ürünler çıkarmak için değişik şekillerde çalışıyorum. Tasarlayıp yeni bir ürün, yeni bir karakter çıkarıyorum ve ona göre devam ediyorum. Bunlar çizgi film karakteri ya da hani böyle bilinen objeler; meyve, sebze türü yani meyveler genelde olabiliyor. Yani örgü işi yapıyorum. Örüyorum, bunları şekillendirip örüyorum ve satıyorum. Tüm el işini kapsayan hırka, yelek, patik o şekilde, yazma oyası, her türlü el işini yapıyorum”.*

Görüşme yapılan kadınlar ürettikleri ürün miktarıyla ilgili olarak sabit bir üretim miktarı olmadığını, günlük ve haftalık olarak ürettikleri ürünlerin miktarının değiştiğini söylemişlerdir.

8.2.2. Araç Gereç Kullanımı

Görüşme yaptığımız katılımcılar kumaş, keçe, kokulu toz, döküm kalıplar, ip, iğne, şiş, tığ, dikiş makinesi gibi malzemeleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu malzemeleri genelde Eskişehir’den bulabildiklerini ama bazı özel aparatlar için İstanbul veya Ankara’ya gitmek zorunda kaldıklarını söylemişlerdir.

Serpil Hanım: “*Tabi bunların malzemeleri var, işte sabunun bazı var, işte kokulu taşın tozu var, onları alıyorum o şekilde, bunları yaparak kendim üretiyorum yani onları aldıktan sonra. Yani bunları, tabi ki de işte malzemelerini alıyorum, ondan sonra kendim yapıyorum. Yani malzemelerini almak zorundayım. Buradan alıyorum, İstanbul’dan alıyorum, yani neresi uygansa o şekilde alıyorum.”*

Selma Hanım: “*Mesela hani, aparatlar lazım oluyor, el aletleri lazım oluyor, onları mesela eşimle beraber gittik, İstanbul’dan alıyoruz”.*

Sülfiye Hanım: “*Neyle çalışıyorum... Değişik materyallerim var. E mesela kumaşla çalıştıklarım var, keçeyle çalıştıklarım var. E nasıl diyeyim bir toz var, kokulu toz... Kokulu taş diye de geçen bir ürünüm var, kalıplarım var, onu kalıplara dökerek değişik şeyler çıkartıyorum. İşte dediğim gibi o döküm için kalıplar kullanıyorum, kumaşlar için iğne, iplik, makine kullanıyorum. Ev tipi, evde küçük, hanımların diktiği küçük makinelerden. Malzemeleri, buradan da alıyorum, İstanbul’dan da temin ediyorum. Yani neresi olursa, nerden temin edebiliyorsam, en uygun nerden alabiliyorsam o şekilde alıyorum.*

Halime Hanım: “*Yani şimdi üretim için, benim keçe üzerine yaptığım şeyler el emeği, onlara makine yok, her şeyini elimde üretiyorum yani. E şal yapıyorum mesela dövme keçe üzerine, dövme keçeyle model koyuyorum, bunlar elle yapılan şey, her şeyiyle. Ha makineyle de mesela ne dersiniz, bir dikiş işlem mi oldu, dikiş işlemi tabi dikiş makinesiyle hallediyorum, dikiş işlem varsa şayet. Makinem tabi var”.*

Hatice Hanım: “Şiş, ip ve ben. Oturuyorum, genelde tasarladığım ürünleri yazıyorum ve beğeni yönüne göre, beğenilirse devamını getiriyorum. Önce bir 3-4 tane yapıyorum, ondan sonra beğeni, satış, temenni ya da... Mesela diyen oluyor “ şurasını farklı yapsaydın” onları da ona göre uyguluyorum. Mesela “rengini değişik yapsaydın” bu şekilde yelpaze daha çok büyüyor. Büyüdükçe de daha 20 ürüne falan geldi şuan.”.

8.2.3. Çalışma Süresi

Ev eksenli çalışan kadınların çalışma sürelerinin belirsiz olduğu görülmüştür. Kendileriyle görüştüğümüz kişiler ifadelerinde bazen günde 3 saat, bazen 1 saat bazen de 5 saat çalıştıklarını ve genelde gece çalışmayı tercih ettiklerini, evin durumuna ve kendi isteklerine göre çalışma sürelerini belirlediklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, bu tür işlerde çalışan kadınların çalışma süresi belirsiz ve kendi durumlarına göre ayarlanabilen esnek saatlere göre çalışma söz konusudur.

Bu tür işlerde çalışan kadınlar, genelde sürekli çalışmadıklarını en fazla 1-2 saat çalışıp başka işlere zaman ayırdıklarını veya dinlendiklerini ve belli aralıklarla boş vakitleri olduğu sürece bu işleri yaptıklarını ve böylece zamanlarını değerlendirdiklerini söylemişlerdir.

Sülfıye Hanım: “Çalışma saatlerimi kendim ayarlıyorum yani kendi isteğime göre. Bazen 3 saat çalışıyorum, bazen 1 saat, bazen 5 saat yani evdeki duruma göre, benim canımın istemesine göre, yani o... Nasıl diyeyim, çok geniş kapsamlı, belli olmuyor.”

Halime Hanım: “Çalışma sürem için size hiçbir şey diyemem. Çünkü her günümde mutlaka bir şeyim oluyor, geceleri daha çok, geceleri daha çok evde olduğum zamanda da ben böyle sürekli 5 saat, 10 saat oturabilen bir insan değilim, 1-2 saat en fazla ama zamanları belli değil, ben sabah da kalkarım mesela 08:00, 08:30’da, bir yarım saat makineye oturur kalkarım mesela önek veriyorum ya da otururum bir şeyin bir ucundan yaparım bırakırım. Ondan sonra yine belli aralıklarla ne zaman boş vaktim olursa, şimdi bir de buraya geldiğim için boş vakitlerimi genelde öyle değerlendiriyorum. Yani belli bir zaman dilimi yok ama geceleri daha çok çalışıyorum”.

8.2.4. Zaman Baskısı

Görüşme yaptığımız katılımcıların ifadelerinden işe ilişkin zaman baskısı yaşamadıkları anlaşılmıştır. Çalışma koşulları arasında sayılan zaman baskısı konusunda katılımcıların çoğunluğu zamanını kendi ayarladığını ancak yetiştirmesi gereken acil siparişler olması halinde sabahtan akşama kadar çalışabildiklerini aksi halde çok rahat bir çalışma ortamında olduklarını ifade etmişlerdir.

Serpil Hanım: “O bana, o bana bağlı, yok zaman baskısı”.

Sülfıye Hanım: “Hayır, hayır yok. Yetiştireceğim bir ürün yoksa kendimi gayet rahat çalışma bir ortamındayım”.

Halime Hanım: “Yani belli bir zaman dilimi yok ama geceleri daha çok çalışıyorum. Kendi işimin kendim koyarım şeyini, zamanını ya da ne zaman ya da ehli keyif, canım ne zaman isterse”.

Hatice Hanım: “Bazen özel günlerimiz oluyor, mesela 8 Mart’ta stant açabiliyoruz. Valiliğin önünde, değişik yerlerde, daha hareketli bölgelerde ya da yazın turların olduğu günlerde. Muhakkak ki sıkışıyorsunuz, o günlerde yardım alıyorsunuz.”

Nevin Hanım, “Zaman baskısı, mesela sabah erken kalktığım için, çocuğu okula gönderiyorum ondan sonra, yetişecek bir işim varsa o gün, öbür ev işlerine zaman ayıramıyorum. Yetişecek işimi tamamlamaya çalışıyorum ve 01:30’a kadar, bazen oturduğum 02:00’ye kadar oluyor”.

8.2.5. İş Eğitimi

Yaptıkları işle ilgili olarak kadınlardan bazıları kursa gitmekte ve eğitim almaktadırlar. Katılımcılardan ikisi yaptığı işle ilgili herhangi bir eğitim almadığını ve eğitim almanın da gerekli olmadığını ifade etmiştir.

Serpil Hanım, “Tabi yani, kurs almadım ama tabi ki araştırıyorsun, araştırarak yaptığım, bir de biraz da kendi zevkini katıyorsun, kendi ne bileyim yani kendine özgür bir şeyler olmalı, tek sabit kalmıyorsun araştırdığın şey üzerinde, bu şekilde.. İnternette araştırıyorum, işte sabun yapanları araştırıyorum, nikâh şekeri yapanları araştırıyorum o şekilde araştırarak kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Tabi onun birebir kopyasını yapmıyorum, önemli olan kendi fikirlerimi katmak, onu katıyorum”.

Halime Hanım ise yaptığı işin eğitim gerektirdiğini ifade etmiştir. “7 yıl mesela, kurdele nakışından tutun da Brezilya nakışı, panç, keçe işi bunların hepsini birer parça öğrendim ama keçeyi tamamen evde geliştirdim. Şimdi keçeyle ilgili bir planım var; islak keçe, ipek şal üzerine. Onun için eğitime gideceğim. Kendi şartlarımla, imkânlarımla gidip, bir gün onu alıp geleceğim İstanbul’dan. Bana zor değil ama zor gelen olabilir yani, bir günde ya da figürler öğreneceğim mesela, keçeden hayvan figürleri, insan figürleri bunları gidip öğreneceğim. Bu kursların faydalı olacağına inanıyor. Çünkü kendisinde hem yetenek olduğunu, hem alt yapı olduğunu yani alacağı kursla ilgili az çok tekniği bildiğini ifade etmiştir. Kendisi öncesinde de belediyenin açtığı kurslara gittiğini belirtmiştir.

Hatice Hanım: “Yaptığım işle ilgili herhangi bir eğitim almadım”

8.2.6. Aile Üyeleri Yardımı

Ev eksenli çalışan kadınlar, genelde tek başına çalışanlar olduğu gibi bu işleri yaparken aile üyelerinden büyük ölçüde yardım aldıklarını ya da bu yapılan el işlerine yardımcı olmasalar bile ev işlerine özellikle eşlerin yardımcı olduklarını söylemişlerdir.

Görüşme yaptığımız katılımcılardan Serpil, Selma ve Nevin Hanım kendi başlarına çalıştıklarını, aile üyelerinden herhangi bir yardım almadıklarını ifade ederken, Sülfiye Hanım genelde işi kendi yaptığını ama bazen eşinden, kayınvalidesinden yardım aldığını ifade etmiştir. Hatice Hanım da örgü işin de annesinden yardım aldığını ama ev işleri konusunda kimsenin yardımı olmadığını belirtmiştir.

8.3. İş Alma ve Verme Süreci

İş alma ve verme süreci teması altında dört alt tema -iş alma süreci, işi verme süreci, dayanışma, pazarlık süreci-ortaya çıkmıştır.

8.3.1. İş alma süreci

Katılımcılar, bu işleri ya internetten kendi adına sayfa açarak veya akraba ya da arkadaş çevresinden sipariş alarak yaptıklarını söylemişlerdir. İş alma sürecinde genelde eş, dost ve akrabaların bu işe aracılık etmekte olduğunu ama onlara herhangi bir komisyon ödemediklerin ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan kadınlardan biri sipariş üzerine çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Sipariş üzerine çalışıyorum yani işte, bebeği olacıklara mevlitlerine, nikâhı olacıklara nikah şekeri, o şekilde yapıyorum siparişleri alıyorum, toptan geldiği zaman bende yapıyorum, veriyorum. Siparişleri işte facebook’tan sayfa açtım kendime, oradan alıyorum, eşim dostumdan alıyorum o şekilde büyüyor”.

Diğer bir katılımcı, günlere giderken yaptığı işleri yanında götürdüğünü ve böylece birçok iş aldığını ifade etmiştir. Hatice Hanım ise başta yeğenine örme bebek yaparak başladığını sonra komşulardan talep geldiğini ve yaptığı ürünlerin organik olması nedeniyle de zamanla talep gördüğünü ifade etmiştir.

8.3.2. İş verme süreci

Ev eksenli çalışan kadınlara başkalarına iş dağıtımında bulunup bulunmadığı sorulduğunda genelde kendileri yaptığını ve sadece müşteri potansiyelinde birbirlerine yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu başkalarına iş dağıtımında bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan kadınlardan sadece Nevin Hanım, arkadaşlarına başlangıçta açılım sağlama konusunda yardımcı olduğunu, ancak işi yetiştiremedikleri zaman başkasına iş verdiğini ifade etmiştir.

8.3.3. Dayanışma

Evde çalışan kadınlara kendi aralarında ortak bir dayanışma ruhu geliştirip geliştirmedikleri sorulduğunda genelde ortak bir platformda buluştuklarını söylemişlerdir. Görüşme yaptığımız Selma Hanım, arkadaşlarıyla birlikte dernek kurduklarını söylemiştir. Hatice Hanım da birbirleriyle iletişim halinde olduklarını bazen birbirlerine iş verdiklerini ifade etmiştir.

8.3.4. Pazarlık Süreci

Görüşme yaptığımız kadınlara sipariş aldıkları kimselerle pazarlık edip etmedikleri sorulduğunda çoğunluğu pazarlık süreci olmadığını ifade etmişlerdir.

Nevin Hanım: *“ne dersen kabul ediyorlar. Çünkü el emeğinin hakkını biliyorlar”.*

Katılımcılardan Sülfiye Hanım pazarlık payı olduğunu ifade etmiştir.

8.4. Gelir

Gelir teması altında gelir elde etme ve gelir kullanımı adı altında iki alt temaya ulaşılmıştır.

8.4.1. Gelir Elde Etme

Gelir elde edici bir faaliyette bulunup bulunmadıkları katılımcılara sorulduğunda, çoğunluğu gelir getirici bir faaliyette bulduklarını söylemişlerdir. Ne kadar kazandıklarına ilişkin kendilerine sorulduğunda, Serpil Hanım, siparişin durumuna bağlı olarak aylık 500 TL kazandığını, Selma Hanım, duruma göre değiştiğini mesela kışın pek para kazanmadığını, kazancının aile içi gelirin %25'lik kısmını oluşturduğunu ifade etmiştir. Sülfiye Hanım, kazancının değiştiğini, yaz döneminde daha fazla kışın daha az kazandığını ve kazancının hane içi gelirin ¼'ü kadar olduğunu söylemiştir. Halime Hanım, kazancının sürekli olmadığını işlerin yoğun olduğu zamanlarda aylık 400-500 TL kazandığını söylemiştir. Hatice Hanım da gelir getirici bir faaliyette bulunduğunu ve ayda 600 TL civarında kazandığını ve kazancının hane içi gelirin ¼'ünü oluşturduğunu ifade etmiştir. Son olarak Nevin Hanım ise, kazancının duruma göre değiştiğini yeri geldiğinde 50 TL, yeri geldiğinde ise 150 olduğunu ama 250 TL'yi bile bulmadığını söylemiştir.

8.4.2. Gelir Kullanımı

Katılımcıların çoğunluğu gelirlerini çok çeşitli ihtiyaçlarına harcadıklarını ancak tasarruf yapamadıklarını belirtmişlerdir.

Serpil Hanım: *“Oğluma gönderiyorum ve bir kısmını da kendi ihtiyaçlarıma kullanıyorum. Ancak kazancımdan tasarruf edemiyorum.”*

Sülfiye Hanım: *“Kazandığım geliri hem kendime hem de ailemin ihtiyaçlarına kullanıyorum.”*

8.5. Yaşanan Sorunlar

Görüşme yapılan katılımcıların ev eksenli iş yaparken yaşadıkları sorunlar iki ana alt tema (işte sorunlar ve yaptırım) altında incelenmiştir.

8.5.1. İşte sorunlar

Cinsiyetçi iş bölümü gereği; “doğal görevleri” kabul edilen işlerin uzantısı işler yapıyor oldukları için, kadınların yaptıkları iş, çalışma olarak kabul edilmemektedir. Kadınlar bir yandan geçim için çalışırken, diğer yandan da ev içinde ev ve bakım işlerinde zaman harcadıklarından, çalışmaları görünmez emek olarak değerlendirilmektedir. Evde bebek veya magnet yaparken ya da boncuk boyarken, aynı zamanda çocukların ve kocalarının yemeğini hazırlayıp, evdeki yaşlıların, hastaların ya da sakat yakınlarının bakımını üstlenmektedirler. Tüm bu çalışma yirmi dört saate yayılmakta, çoğu kez dinlenme ve uyku zamanlarından çalıp çocuklarını okula hazırlamak, birikmiş ütülerini yapmak, çamaşırları yıkamak zorunda kalmaktadırlar.

Görüşme yaptığımız katılımcıların çoğunluğu da bu tür sorunlardan bahsetmişlerdir. Selma ve Halime Hanım, hem ev işi hem de bu tür çalışmadan dolayı kendilerine *zaman ayıramadıklarını*

ifade ederken, Hatice Hanım yaz kış demeden tezgâhın başında oldukları için sıcak ve soğuk dolayısıyla sorun yaşadıklarını söylemişlerdir.

Pazar bulma, pazarlama ve tanıtım konusunda da sorun yaşadıklarını ve deneyimlerinin az olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Selma Hanım, özellikle başlangıçta pazar bulma konusunda sorun yaşadıklarını ama zamanla bu sorunun azalmaya başladığına vurgu yapmıştır.

Ev eksenli çalışan kadınların **düzenli bir geliri de bulunmamaktadır**. Bu da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu çalışmamızda da yaşanan en büyük sorunlardan biri olarak görüşme yaptığımız kadınlar düzenli gelir elde edemediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Nevin Hanım, geliriyle ilgili olarak “Her zaman aynı olmuyor yani.” ifadesini kullanarak bu tespitimizi doğrulamıştır. Selma Hanım, piyasada haksız rekabet olduğunu, aynı ürünü bir başka kişinin daha düşük fiyata sattığını veya yaptığının karşılığını alamadığını söylemiştir. Nevin Hanım da her zaman aynı düzeyde gelir elde edemediklerini, gelirlerinde düzensizlik olduğunu söylemiştir.

İşte yaşanan bir başka sorun da **çalışma sözleşmelerinin ve sigortalılıklarının olmamasıdır**. Görüşme yaptığımız kadınların çoğu, çalışan olmalarına bağlı olarak sosyal güvenlik haklarını istediklerini belirtmişler ve herhangi bir sözleşmeye bağlı olarak çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Nitekim katılımcılardan Selma Hanım gelecek güvencesi yaşadığını ve sigortanın kendisi için çok önemli olduğunu belirtmiş ve şu ifadeye vurgu yapmıştır: “Ben diyorum ya sigorta benim için çok önemlidir. Bugünün yarını da var... Bu işte bugünün de yarını var tamam ama yaşlandığımız zaman yapacağım iş bu değil.”

Her işçi gibi ev eksenli çalışan kadınlar da **sağlık risklerine** maruz kalmaktadırlar. Ev eksenli çalışan kadınlardan bazıları işin özelliğinden dolayı sağlık sorunları (göz rahatsızlıkları, bel boyun fıtığı vb.) yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Nitekim görüşme yaptığımız katılımcılardan Nevin Hanım, yaptığı işten dolayı boyun fıtığına bağlı olarak el ve kol ağrısından yakınmıştır.

Bir farklı sorun olarak Halime Hanım, aile üyeleriyle özellikle **eşiyle yaşadığı sorunu** ifade etmiştir. Eşinin çok titiz olduğunu ve bu işi yaparken malzemelerin dağınık olmasından dolayı eşinin rahatsız olduğunu belirtmiştir.

Sosyal hayattan dışlanma da ev eksenli çalışmanın diğer bir sorun alanıdır. Ev hizmetlerini yerine getirme konusunda avantaj olan bu tür çalışma aslında kadını eve tamamen bağımlı hale getirirken aynı zamanda kadını sosyal yaşam alanlarından uzak bırakmaktadır (Aktaş, 2013: 63; Aslan 2016: 73). Katılımcıların hemen hemen hepsi sosyal hayattan dışlandıklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde ev eksenli çalışan kadınların diğer sorunları arasında; ürünlerinin fiyatlandırması, mali teknik ve hukuki anlamda bilgi eksikliği, yeni bilgilere ulaşmada güçlük çekme ve projelere ulaşmada yetersizlik gibi konular da yer almaktadır.

8.5.2.Yaptırım

Yaptırım konusunda görüşme yaptığımız kadınların çoğunluğu, işi alırken veya işi devrederken herhangi bir yaptırımla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Çünkü daha başlangıçta işi alırken kendi durumlarına göre aldıklarını, eğer yetiştiremeyeceklerse başlangıçta bunu belirttiklerini veya yetiştirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

8.6. Beklentiler

Bu çalışmada beklentiler, toplumdan ve devletten beklenenler ile gelecek beklentisi biçiminde ele alınmaktadır. Görüşme yapılan katılımcılardan Selma Hanım, bu işin gelecek açısından güvence sağlamadığını, ürettiği sürece satış yaparak para kazandığını ve herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığını ifade etmiştir.

Serpil Hanım, devletten beklentisi şu şekilde ifade etmiştir: *“Devletten, tabi ki biz ev hanımlarına imkânlar sağlasınlar ki biz de daha çok açılalım, daha çok güçlenelim, daha çok iş yapalım, üretelim ben bunu isterim.* Selma Hanım ve Halime Hanım, *“sigortanın kendisi için önemli olduğunu ve sigortalı bir işte çalışmak istediğini ya da ileride kendisinin yaptırabileceğini”* söylemiştir.

Genel olarak bakıldığında görüşme yaptığımız her bir katılımcı, ürünlerini satabilecekleri yerleri bulmakta zorluk çektiklerini ve kendilerine bu imkânın sağlanması konusunda devletten beklentileri olduğunu ve kanunlarla kendilerine güvence sağlanmasını istediklerini belirtmişlerdir.

9. SONUÇ

Toplumsal cinsiyet bakımından evde çalışma büyük ölçüde kadın çalışması haline gelmiştir. Ev eksenli çalışma kadınların genellikle ücretsiz aile çalışanı statüsünde bulunduğu, işbölümünün toplumsal cinsiyete dayandığı ve yaşam alanının kadınlar tarafından ekonomik faaliyet alanına dönüştürüldüğü bir çalışma biçimi olarak tanımlanmaktadır. Yürütülen bu çalışma kapsamında Eskişehir ilinde ev eksenli çalışan kadınların; çalışma algısı, işin niteliği/çalışma koşulları, işi alma/verme süreci, gelir, yaşanan sorunlar ve gelecek beklentileri gibi temalar çerçevesinde durum tespiti ve çözüm önerilerine ulaşılmıştır.

Yapılan bu çalışmada ev eksenli de olsa çalışmanın, kadınlara gelir sağlamasının yanı sıra, aile ve toplum içinde statülerinin artmasına ve özgüvenlerinin yükseltmesine katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ancak bu katkıların yanı sıra sorunlar da yaşadıkları tespit edilmiştir

Ev eksenli çalışan kadınların yaptıkları iş toplum tarafından görünmeyen bir iş olarak algılanmakta ve bu kapsamda çalışan kadınlar sosyo-ekonomik anlamda işgücü piyasasında dezavantajlı konumda bulunmaktadır.

Ev eksenli çalışanlara yönelik yapılan bu çalışmada ve diğer çalışmalarda bu kapsamda çalışan kadınların yaşadıkları en büyük sorun alanının gelir seviyelerindeki düşüklük ve belirsizlik olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada ve Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda, ev eksenli çalışanların; gelir seviyelerindeki düşüklük ve belirsizlik, sosyal güvence yoksunluğu, kayıt dışı çalışma, gerek kamu gerekse sivil toplum kuruluşlarınca yeterince dikkate alınmama, işlerine ilişkin kendilerine destek sağlayacak mekanizmaların yetersizliği ile pazara erişim/pazarlama konusunda yaşadıkları sorunlar, yaptıkları işin geliştirilmesine ilişkin öz sermaye yetersizliği ve ürün gelişme konusunda yeterli olanakların olmaması sorun alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ev eksenli çalışma biçiminde genellikle kayıt dışı ve düşük gelir düzeylerinin söz konusu olması, aileden yeterli desteğin sağlanamaması ve ürünlerini pazarlayabilmede karşılaştıkları sorunlar nedeniyle bu tür çalışanlar kendilerine yönelik hukuksal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duymaktadırlar.

Yapılan bu çalışmanın sonucunda kadınların bağımsız bir sosyal güvenceye olduğu kadar, ev içindeki bakım yüklerini azaltacak ek önlemlere de ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda yerel yönetimlerin de ev eksenli çalışan kadınların sorunlarının çözümünde sorumluluk üstlenmesi ve bu sorumluluğu öncelikli işleri arasına alıp yürütmesi gerekmektedir. İstihdam, kreş ve yaşlı/hasta bakım hizmetleri gibi alanlarda kadınlara verilecek destekler ücretsiz ya da çok düşük ücretli olmalıdır. Aslında bu hizmetlerin kamusal olarak ve bedelsiz bir biçimde sunulabilmesi de son derece önemlidir.

Bu düzenlemelerin yanı sıra önemli olan diğer bir destek alanı da teknoloji kullanımı (bilgisayar, web sitesi kurulumu vb.), pazarlara ulaşma ve ürün geliştirme konularında karşımıza çıkmaktadır. Yerel yönetimler kadınlara üretmiş oldukları el emeği ürünleri satabilecekleri ortamları sağlamaktadır. Ancak yerel yönetimler tarafından yapılan girişimler çok yeterli olmamakta özellikle açılan stantların il bazında duyurulması konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Yapılan araştırmada da Eskişehir ilinde yerel yönetimlerce kadınlara pazarlama ve tanıtım faaliyetleri konusunda imkân sağlanmasına rağmen yeterli düzeyde olmadığı ve bu bağlamda yerel yönetimlere önemli görevler düştüğü söylenebilir. Ayrıca sosyal tarafların ev eksenli çalışma biçiminin meslek olarak benimsenmesini sağlayacak girişimlerde bulunması isabetli olacaktır.

10. KAYNAKÇA

- Aktaş, Gül (2013). “Üretiyorum Öyleyse Varım: Buldan’da Ev Eksenli Çalışan Kadınların Aile ve Toplumsal Yaşamda Görünmeyen Emeği”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, (258-267).
- Aslan, Hasan (2016). “Ev Eksenli Çalışan Kadınların Sosyal ve Ekonomik Hayatlarına İlişkin Bir Saha Araştırması: Denizli İli Örneği”, *Fe Dergi Feminist Eleştiri Dergi*, Cilt 8, Sayı 1, (69-90), http://cins.ankara.edu.tr/15_5.pdf, (14.10.2016).
- Bergan, Ruth (2009). “Women Home-Based Workers Organising for Econometric Rights: Case Studies From Bulgaria and Turkey”, *Gender&Development*, Cilt 17, Sayı 2, (219-229).
- Birleşik Metal İş Yayınları (2003). Ev Eksenli Çalışanlar ve Örgütlenmeleri, http://www.birlesikmetal.org/kitap/kitap_03/2003-1.pdf, (14.10.2016).
- Erdoğdu, Seyhan - Toksöz, Gülay (2013). *Türkiye’de Ev İşçileri*, Uluslararası Çalışma Ofisi, Ankara.

- Erdut, Tijen (2011). “Toplumsal Cinsiyet Bakımından Evde Çalışma”, *Çalışma ve Toplum*, 2011/2, (55-82).
- Eyrenci, Öner - Bakırcı, Kadriye (2000). *Dünyada ve Türkiye’de Evde Çalışma ve Eve İş Verme*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2000-32, İstanbul.
- Feldstead, Alan - Jewson, Nick (2000). *In Work, At Home: Towards an Understanding of Homeworking*, London, Routledge.
- Hays, Danica G. - Singh, Anneliese A. (2011). *Qualitative Inquiry in Clinical and Educational Settings*, <http://www.guilford.com>, (10.05.2015).
- İlkkaracan, İpek (1998). “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı” (Ed. Berktaş, A. H) *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul (285-302).
- Kaya, Mehmet (2016). Esnek Çalışma Model: Ev Eksenli Çalışma, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* Sayı 15, Cilt 58, (1069-1099), <http://esosder.org>, (02.11.2016).
- KEİG (2013). Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi, <http://www.keig.org>, (08.02.2017).
- Özer, Mustafa - Biçerli, M. Kemal (2003). “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 63, Sayı 1, (55-86).
- Patton, Michael Q. (2002). *Qualitative Resarch & Evaluation Methods*, 3. Edition, Sage Publication, USA.
- Süral, Nurhan (2003). “Legal Framework for Gender Equality, 10-31, Bridging the Gender Gap in Turkey”, <http://sitesources.worldbank.org/INTECAREGTOPGENDER/Resources/TurkeyCGA.pdf>, (08.02.2017).
- Toksöz, Gülay (2007). “İşgücü Piyasasının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi ve Bölgelerarası Dengesizlikler”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Cilt 2007, Sayı 4, (857-79).
- Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, (2014). http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=294, (07.02.2017).
- Türkiye’de Kadın İşgücü Profili, (2014) Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, <http://spaum.politics.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/488/2014/04/T%C3%BCrkiyede-Kad%C4%B1n-%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-Profil-i-ve-%C4%B0statistiklerinin-Analizi-Nihai-Rapor.pdf>, (08.02.2017).
- Yıldırım, Sinem (2014). “Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sorunları”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (45-59). <http://evcad.org/evcad-saha-analiz.pdf>, (09.02.2017).
- http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=41, (Erişim Tarih: 29.06.2012).